

**N**ota ex ista lege sequentes conclusiones. Prima conclusio: quod commissarius, cui est commissa dispositio & ordinatio testamenti secundum legem superiorem, habet tempus determinatum in ista lege, scilicet, quatuor mensium, si sit in Civitate, vel Loco, ubi defunctus, qui sibi commissionem & facultatem dedit, decessit; & sex mensium, si sit extra illum locum, in Regno tamen sit & non extra Regnum: & unius anni si sit extra Regnum; quod declaratur text. in cap. Nos quidem. de Testam. & in Authent. Hoc amplius. Cod. de Fideicomm. & in Authent. de Hered. & Falcid. cap. Si quis autem non implens. collat. 1. & in Authent. de Ecclesiasticis Titulis. cap. Si quis adificationem. collat. 9. ubi habetur, quod regulariter executor testamenti habet annum ad implendam voluntatem defuncti: tamen hodie habet tempus contentum in ista lege. (A) Secunda conclusio: quod istud tempus sibi currit, etiamsi talis commissarius dicat & alleget, quod fuit ignorans commissionis & voluntatis defuncti. Tertia conclusio: quod transacto illo tempore, non potest aliquid facere & disponere commissarius, tanquam si nunquam tale mandatum vel commissio esset sibi data vel concessa; sed bona defuncti pertinent successoribus ab intestato ejus. Quarta conclusio: quod si aliquid certum & determinatum sit sibi commissum, & commissarius intra istud legale non fecit, habetur pro facto & disposito.

Pro cujus perfecta declaratione: Primò quæro, an in casu hujus legis testator possit majus, vel minus tempus concedere commissario ad ordinandum testamentum? Et breviter & resolutivè teneo quod sic; quia plena & libera potestas & facultas testandi est sibi à jure concessa, & per consequens, modum, conditio-

nem, & tempus apponere, ut in leg. 1. Cod. de Sacrosant. Eccles. cum similib. in his quæ non repugnant juri communi. Et hoc expressè probat text. juncta sententia Abbas ibi 2. colum. num. 10. in cap. Nos quidem. de Testam. ubi dicit & tenet Abbas, quod licet executori testamenti sit certum tempus assignatum per illum textum, tamen testator potest majus vel minus tempus assignare; & sequuntur ibi communiter DD. (b)

Secundò quæro, an commissarius post lapsum hujus temporis possit moram purgare, & disponere & ordinare testamentum defuncti secundum facultatem sibi concessam ab eo? Et videtur quod sic; quia regulariter in quolibet actu vel dispositione post lapsum termini habet locum purgatio moræ; text. est in leg. Insulam. ff. de Verbor. obligat. & ibi latè DD. text. in leg. Continuus. §. Item qui insulam. eod. tit. Sed his non obstantibus, in casu hujus legis ego teneo contrarium. (c) Primò per nostram legem, quæ hoc expressè vult, & determinat. Secundò, quia quando in aliquo actu vel dispositione ponitur dies & pœna, nunquam habet locum purgatio moræ: text. est in leg. Trajectitia. §. De illo. ff. de Action. & obligation. text. in leg. 1. versic. Nisi forte. ff. de Penu. legata. text. in leg. 2. §. Confestim. ff. Ad Tertulian. text. in leg. Qui fundum. la 1. ff. de Contrahend. empt. text. in leg. Qui ob rem non defensam. ff. de Condit. indeb. text. in leg. Magnam. Cod. de Contrahend. & commit. stipulat. text. in Authent. Hoc amplius. Cod. de Fideicomm. text. in cap. Nos quidem. de Testam. Tertio, quia quando executio est facta à lege, & privat unum aliquo jure, & transfert in alium, non habet locum purgatio moræ; ita probat text. in leg. Is cui. ff. de Legat. 2. & notat Bart & communiter DD. & text. in leg. Quàm diu. la 3. ff.

(A) Covarrub. in cap. Nos quidem. num. 1. Castill. hic, ante num. 1. & Tell. num. 3. Azeved. in leg. 7. tit. 4. lib. 5. Recopilat. num. 4. & Matienz. ibid. gloss. 2. num. 2. asserunt, etiam extante nostra lege, executores testamenti annum ad defuncti voluntatem implendam habere de quo in cap. Tuus nos. de Testament. & in leg. 6. tit. 10. part. 6. quia noster textus non loquitur in executore, sed in commissario ad faciendum testamentum deputato, ut per suprâ dictos DD. Et à quo tempore currat annus ille, & an judicis monitio requiratur? tradit Covarrub. ubi suprâ num. 2. & Gregor. in dict. leg. 6. verb. Facta. & in leg. 8. tit. 10. part. 6. gloss. 1. Menes. in Authent. Hoc amplius. Cod. de Fideicomm. num. 4. & Tell. hic, num. 1. & in leg. 38. infra num. 2. Azeved. ubi suprâ num. 5. Matienz. ibid. gloss. 5. num. 1.

(b) Et idem tenet Castill. hic gloss. 1. Palac. Rub. num. 6. & Tell. num. 2. Covarrub. in dict. cap. Nos quidem. num. 1. de Testam. Gregor. in leg. 6. verb. Hasta un año. tit. 10. part. 6. & in gloss. 2. in princip. Matienz. in dict. leg. 2. tit. 4. lib. 5. gloss. 2. num. 3. Azeved. num. 4. ad finem.

(c) Prout tenet Castill. in hac leg. verb. No le fuere dado. Palac. Rub. num. 7. Matienz. in dict. leg. 7. tit. 4. lib. 5. gloss. 3. per totam.

## TEXT. XXXIV.

**E**L commissario por virtud del poder que tuviere para hacer testamento, no pueda revocar el testamento, que el testador havia hecho, en todo, ni en parte, salvo si el testador especialmente le dió poder para ello.

Id est:

Commissarius, virtute potestatis quam habuerit ad testandum, non potest testamentum à testatore (antea) factum revocare in toto, nec in parte, nisi ad id testator specialem potestatem ei dederit.

## COMMENTARIUM

## In Legem XXXIV.

## SUMMARIUM.

1 Ratio dubitandi hujus legis.

**N**ota dispositionem text. Cujus ratio dubitandi potest esse: quia eo ipso quod testator commissit alteri licentiam & facultatem testandi pro eo, aperte & clarè colligitur, quod voluit recedere à suo primò testamento, quod fecerat: ergo sicut secundo ejus testamento & voluntate recederetur à primò; ita eodem modò isto testamento secundò commissarii; argumento text. in leg. Cum in secundo. ff. Quibus mod. testam. infirmant. text. in §. Posteriore. Institut. eod. tit. cum similib. Secunda ratio dubitandi potest esse; quia ille qui habet facultatem & licentiam gerendi aliquem actum afirmativè & dispositivè potest etiam illum gerere privativè, & per consequens, actum semel gestum revocare; text. est in leg. Solent. versic. Nec liberandi. ff. de Officio Proconsul. & Legat. text. in leg. 2. ff. de Re judic. cum similib. Tertia ratio dubitandi potest esse; quia distractus & revocatio alicujus actus est ejusdem naturæ & qualitatis cujus ipse contractus & ordinatio actus: text. est in leg. Ab emptione. ff. de Pact. & ibi notat Bart. Paul. & communiter DD. Quarta ratio dubitandi potest esse; quia ejusdem naturæ, formæ, & qualitatis, cujus est missio ex primò vel secundò decreto, est ejus revocatio; text. est

ff. de Acquirend. hered. & ibi DD. & text. expressior cæteris in leg. fin. §. Sed si quis commun. Cod. de Legat. & tenet expressè Bart. in dict. leg. Si insulam. ff. de Verbor. obligat. 4. col. & quasi. & ibi communiter Moderni.

Tertio quæro, si talis commissarius fuit ignorans commissionis & facultatis sibi concessæ à defuncto, & propter hoc non fecit, disposuit, nec ordinavit testamentum & voluntatem defuncti infra tempus assignatum in lege, an possit restitui, modò sit minor, modò major? Et certè videtur quod sic: nam si est minor, potest restitui jure minoris ætatis adversus quemlibet actum, vel contractum, in quo est læsus, vel adversus negligentiam, omissionem, vel lapsum temporis, & adversus quamlibet præscriptionem legalem, ut in leg. 1. & per tot. ff. de Minor. & in leg. 1. & per tot. cum pluribus sequentibus. titulis. Cod. de In integr. restitut. minor. Si verò est major, potest restitui ex clausula generali, vel speciali alicujus facti vel justè impedimenti, & similiter justæ & probabilis ignorantie, ut in leg. 1. & per tot. ff. Ex quib. caus. major. Sed his non obstantibus teneo contrarium, imò, quod nullo modò in nostro casu habeat locum restitutio, quia prædicta jura, & similia loquuntur & procedunt, quando minor vel major vellet sibi restitui ex prædictis causis ad suum commodum & propriam utilitatem: (d) secus tamen est, quando vellet restitui ad commodum & utilitatem alterius; quia tunc non potest, nec prædicta jura isto casu loquuntur, nec habent locum; Cujus ratio potest esse, quia imputandum est ei, qui minús sollicito & invidioso amico negotia sua commissit gerenda & gubernanda. Confirmatur, quia licet minor 25. annis non possit esse procurator ad judicia, agendo, nec defendendo, ut in leg. Minor. 25. annis. ff. de Procurat. & ibi communis opinio & in leg. Exigendi. Cod. eod. tit. & in cap. Qui generaliter. §. fin. extra de Pecul. lib. 6. & in leg. 5. tit. 5. 3. part. tamen ad negotia minor, vel major potest esse procurator, nec ei isto casu reperiretur concessa restitutio, ut in dict. cap. Qui generaliter. §. fin. de Procurat. lib. 6. & ibi communis opinio: & tenet etiam communiter DD. in prædictis locis, & idem disponit lex 19. tit. 5. 3. part.

(d) Idem tenet Matienz. in dict. leg. 7. num. fin. gloss. 5. Azeved. ibid. num. 12. Anton. Gomez, ad Legem Tauri.

est singularis & unicus in jure, in leg. 4. §. Si forte. ff. de Damn. infect. quem ibi notant & commendant DD. & reputat singularem & unicum Paul. in leg. Jubere cavere. de Jurisd. comm. jud. in fin.

Sed his non obstantibus, contrarium in nostro casu decidit nostra lex, & notanter, imò, quòd commissarius cui est concessa facultas testandi pro aliquo, non potest ejus testamentum revocare: Et confirmatur ex sequentibus: Primò, quia solemnitas quæ requiritur in aliquo actu construendo & faciendo, ista requiritur in destruendo & revocando; text. est notabilis in leg. Hæredes palam. §. Si quid post. ff. de Testam. text. in leg. 1. & per tot. ff. de Injust. rupt. ergo sicut commissarius non potest facere nec ordinare testamentum pro aliquo, nec hæredem in suis bonis facere nec instituere, sine expressa & speciali commissione, ut in leg. 31. supra eod. ita eodem modo non potest testamentum jam factum, & hæredem institutum revocare. Et in hoc consistit vera & fundamentalis ratio hujus legis. (\*)

### TEXT. XXXV.

**E**L commissario no pueda revocar el testamento que hubiere por virtud de su poder una vez fecho, ni pueda despues de fecho hacer codicilo, aunque sea ad pias causas, aunque reserve en si el poder para lo revocar, o para añadir, menguar, o para hacer codicilo, o declaracion alguna.

Id est:

Commissarius testamentum semel à se factum virtute potestatis quam habuerit, revocare non possit, nec insuper codicillum facere, etiamsi sit ad pias causas, licet sibi reservaverit facultatem illud revocandi, augendi, minuendi, aut

(\*) Quam etiam Palac. affert hic, num. 1. Tell. à num. 1. usque ad 3. & latius disputans Matienz. in leg. 8. tit. 5. lib. 5. Velasq. hic, num. 1. Azeved. in dict. leg. 8. numer. 1. Menchac. de Successionum creatione. lib. 1. §. 4. num. 3.

(A) Tenet idem Tell. hic, num. 1. Aliam rationem tradunt Gom. Arias hic, Castill. & Joan. Lup. de Palac. Rub. quem refert Matienz. in leg. 9. tit. 4. lib. 5. gloss. 1. & videas etiam Azeved. ibid. qui idem in electione jam facta esse testatur, & Pelaez de Majorat. 1. part. quest. 47. num. 45. & 46. qui in propositum alia cumulat.

(b) Videas Tell. hic, num. 35. Matienz. in leg. 9. num. 4. gloss. 1. lib. 5. Recopil. ubi latissime confirmatur, etiam ex doctrina & conclusione Glossæ singularis in leg. Quidquid astringendæ de Verbor. obligat. gloss. 3. quæ habet, quòd quando alicui competit jus declarandi à lege, vel ab homine; postquam semel declaravit, non potest amplius declarationem mutare; & ad hoc summè notat & commendat ibi Bart. & communiter DD. & reputat singularem & unicum Panormitan. Alexand. & Jas. idem Panormit. dict. leg. Si quis intentione ambigua. ff. de Judiciis. Bald. in cap. Canonum statutum. de Confit. penult. col.

codicillum condendi, seu quicquam in ipso declarandi.

## COMMENTARI II

### In Legem XXXV.

#### SUMMARIUM.

**I** Fidei commissarius quando fecit testamentum, an possit illud revocare infra tempus ei assignatum?

**N**Ota singularem decisionem hujus legis: Cujus ratio vera & fundamentalis potest esse; quia cum commissarius non fecit testamentum nomine proprio, & ad ejus commodum & utilitatem, sed alterius; statim ut semel fecit & consummavit, est privatus jure & facultate sibi concessa; argumento text. in leg. Judex postea quam. ff. de Regul. jur. text. in leg. Divi fratres ff. de Pænis. text. in leg. Si ut proponis. Cod. Quomodo & quando jud. text. in leg. Dicere. §. fin. cum leg. sequent. ff. de Arbitris. ubi habetur, quòd Judex ordinarius delegatus, vel arbiter postquam semel sententiam dixit & pronuntiavit, amplius non potest illam mutare vel alterare. (A) Facit etiam & probat text. in leg. Servi electione. ff. de Legat. 1. text. in leg. Hujusmodi. §. Stichum. cod. tit. text. in leg. Si is cui. ff. de Legat. 2. text. in leg. Apud Ausidium. ff. de Option. legat. ubi habetur, quòd commissarius cui est commissa electio personarum vel rerum, postquam semel elegit, non potest variare: si tamen nulliter fecit, & non secundum formam à lege vel defuncto sibi traditam, potest revocare, & aliud perfectum & validum facere; argumento text. in dict. leg. Dicere. §. fin. cum leg. sequent. ff. de Arbitris. (b)

TEX-

### TEXT. XXXVI.

**Q**Uando el commissario no hizo testamento, ni dispuso de los bienes del testador, porque passò el tiempo, o porque no quiso, o porque se murió sin hacerlo: los tales bienes vengán derechamente à los parientes del que le diò el poder, que huviesen de heredar sus bienes ab intestato: los quales, en caso que no sean hijos, ni descendientes legitimos, sean obligados à disponer de la Quinta parte de los tales bienes por su anima del testador; lo qual, si dentro del año contado desde la muerte del testador, no lo cumplieren: Mandamos, que nuestras justicias los compelan à ello, ante las quales lo puedan demandar, y sea parte para ello qualquiera del Pueblo.

Id est:

Quum commissarius testamentum non condiderit, nec de bonis testatoris disposerit, eo quòd terminus sibi constitutus fuit elapsus, aut quia noluit aut quia morte preventus non potuit: ejusmodi bona directè veniant consanguineis illius qui dedit potestatem, qui & ab intestato futuri essent illius heredes. Qui in casu quò non sint filii, nec legitimi descendentes, teneantur disponere de Quinta bonorum parte pro anima testatoris; quòd si intra annum à morte testatoris non compleverint. Præcipimus, ut illos nostri justitia ministri ad illud compellant, ante quos de ea re possint postulari à quovis de Populo.

## COMMENTARI II

### In Legem XXXVI.

#### SUMMARIUM.

- 1 Quinta pars bonorum debet distribui pro anima defuncti infra annum.
- 2 Si decedat ab intestato, nullo dato commissario, an proximior successor teneatur, dare Quintam partem pro anima?

**N**Ota ex ista lege duas notabiles conclusiones: Prima; quòd si commissarius,

cui est data ab aliquo facultas testandi, non fecit testamentum infra tempus legitimum, quia noluit, vel non potuit; non potest postea facere, sed privatur jure & facultate sibi concessa, & hæreditas venit & defertur ab intestato proximiori successor, cui deberet applicari, si talis commissio non esset data. Secunda conclusio: quòd non extante legitimo successore ab intestato ex filiis, vel descendentibus, vel ascendentibus: Quinta pars bonorum necessariò infra annum debet distribui pro anima defuncti, & ad hoc potest compelli per quemlibet de populo: Et ista decisio non reperitur alibi de jure communi; modus tamen executionis ejus benè potest confirmari per text. in leg. Nulli. Cod. de Episcop. & Cleric. ubi habetur, quòd legatum pium per testatorem relictum, debet exequi infra annum modo, & forma, de qua ibi, & potest peti à iudice per quemlibet de populo ejus executio; & ad hoc notat & reputat singularem Bald. penult. col. num. 13. & alii DD. Anton. & Canonistæ in cap. Si hæredes. de Testament. Socin. in tit. de Instrum. edit. §. Nunc verò aliqua. versic. Sed nonne. Roman. in Authentic. Similiter. Cod. ad Legem Falcid. num. 4. & probat lex 1. & per tot. tit. 10. 6. part.

Circa quam legem. Primò quero, si quis decedat ab intestato, nullo dato commissario, an habeat locum nostra lex, ut proximior successor teneatur Quintam partem bonorum defuncti pro anima ejus distribuere? Et resolutivè teneo, quòd non. (A) Cum conditionaliter & in casu certo & limitato loquatur lex, scilicet, quando est datus commissarius à testatore; & conditio testatoris contrahentis, vel legis, debet servari in forma specifica, ut in leg. Conditionibus primum locum. & per tot. ff. de Condit. & demonstrat. & in leg. 1. & per tot. ff. de Condit. incertis. Item etiam, quia limitata causa limitatum parit effectum, ut in leg. Age cum Geminiano. Cod. de Transact. & in leg. In agris. ff. de Acquirend. rerum domum.

Secundò quero, si infra annum non compellatur per aliquem de populo, an iudex ex officio possit compellere? Et similiter teneo quòd sic: quia regulariter in casibus in quibus admittitur quilibet de populo ad petitionem vel accusationem, admittitur etiam iudex ex officio pro bono publico; argumento text. in leg. Congruit.

(A) Et benè: est enim decisio exorbitans, & ad hunc casum non trahenda, ut per Castill. hic, verb. Del Testador. licet is contrarium videatur tenere, ut compelli possit saltem de æquitate Canonica quintam partem impendere: quòd tamen ipse non existimo admittendum indistinctè, sed relinquendum iudicis arbitrio.

gruit. ff. de Offic. prat. text. in leg. Nec quicquam. §. Advocatus. ff. de Offic. proconsul. text. in leg. penult. ff. de Offic. praefect. vigil. text. in leg. Profectitia. versic. Sed & si proponas. ff. de Jure dotium.

Tertio quæro, si hæredes ab intestato, de quibus in ista lege, non adimpleant voluntatem defuncti infra istum annum, an priventur hæreditate? Et teneo quod non; quia quando expressè ipsi vel commissarii specialiter gravantur aliquid adimplere, privantur commodo sibi relicto si non fecerint, ut in Authent. Hoc amplius. Cod. de Fideicom. & in Authent. de Hæred. & Falcid. §. Si quis verò non implens. collat. 1. tamen in nostro casu non privantur, quia expressè & specialiter non fuerunt gravati, sed gravamen descendit ab ista lege, quæ expressè disponit quid faciendum in casu quo non impletur: quia distribuitur prædicta Quinta pars bonorum.

Ex qua lege sic intellecta & declarata notandum & inferendum est: quòd licet regulariter & indistinctè, mortuo aliquo ab intestato, nunquam auferatur aliqua pars bonorum à successoribus ab intestato; nec applicetur alteri; tamen hodie per nostram legem solum isto casu quo relinquitur commissarius, & nihil disposuit, applicatur ista Quinta pars bonorum defuncti distribuenda pro anima ejus. Ex qua etiam lege corolariè inferas unum singulare & speciale piæ causæ, quòd alibi non repertum erat de jure communi & Regio. Et ex omnibus specialitatibus quas colligunt DD. in propriis locis, & melius quàm alibi Roman. in Authent. Similiter. Cod. ad Legem Falcid. Adde & nota, & huic adjunge sequentes: Prima, quòd transit dominium sine traditione; text. est in leg. fin. Cod. de Sacrosant. Eccles. & ibi communiter DD. Secunda, quòd valet donatio præsentium & futurorum; argumento text. in Authent. Ingressi. Cod. de Sacrosant. Eccles. quia si per ingressum religionis potest quis alienare personam, & se subjicere Monasterio vel pio loco, à fortiori bona sua præsentia & futura; & isto fundamento & consideratione hoc tenet Bart. in leg. fin. Cod. de Pact. fin. col. num. 13. Bald. in Authent. Si qua mulier. Cod. de Sacrosant. Eccles. fin. col. Abbas, & reputat singularem in cap. fin. de Successor. ab intestat. ubi Abbas & Canonista in cap. Præsentia de probat. Jas. qui benè loquitur in dict. leg. fin. Cod. de Pact. fin. col. pro quibus facit etiam bonus text. secundum eos, in leg. Jubemus nulli. Cod. de Sacrosant. Eccles. licet contrarium teneat Alexand. in leg. Stipulatio hoc modo concepta. de Verbor. obligat. & Ludov. Roman. in dict.

Authent. Similiter. 4. col. num. 19. Tertia, quòd si mulier fidejussit pro dote, vel causa pia, non juvatur Vellejan. text. est in leg. penult. & fin. Cod. Ad Vellejan. & ibi communiter DD. Quarta, quòd licet gravatus restituere hæreditatem, si sine liberis decesserit, non teneatur restituere, si ingrediatur Monasterium vel Religionem, quia habetur loco filii, & expirat conditio: tamen illud est verum, præterquam si Ecclesia, Monasterium, vel quælibet alia causa pia sit substituta; quia per ingressum religionis non expirat conditio, imò admittitur prædicta pia causa; text. est in Authent. Nisi rogati. Cod. Ad Trebell. & in Authent. Unde sumitur. & ibi communiter DD. tenet & declarat benè Roman. in dict. Authent. Similiter. num. 63. Quinta, quòd licet legatum piæ causæ reperitur cancellatum, in dubio censetur & præsumitur cancellatum casu & errore magis quàm ex voluntate defuncti, ut sic valeat & teneat; ita probat text. singularis in leg. Proximè. versic. fin. ff. de His qua in testament. delent. & ibi notat & commendat Bart. & communiter DD. Roman. in dict. Authent. Similiter. num. 51. Sexta, quòd si duæ, vel plures proferantur sententiæ contrariæ, illa prævalet quæ favet piæ causæ; text. est in leg. Julianus. ff. de Manumiss. & ibi notat & commendat Glossa ordinaria Bart. Alber. & communiter DD. Antiqui, text. in leg. Inter pares. ff. de Regul. jur. text. in cap. Ex litteris. extrà de Probat. & ibi Glossa ordinaria, & communiter Canonista. Septima, quòd licet donatio omnium bonorum annulletur per supervenientiam liberorum, ut in leg. Si unquam. Cod. de Revocand. donat. tamen si fiat piæ causæ, non revocatur nisi quoad Legitimam; Glossa est singularis & ordinaria in cap. Quicumque. caus. 12. quæst. fin. quam ibi summè notant & communiter DD. Bartol. & Legista in leg. Titia. de Legat. 2. Bald. & alii in leg. 1. Cod. de Inoffic. donat. Octava, quòd licet eo casu quo quis vendit rem suam duobus, præferatur ille cui prius est tradita, ut in leg. Quoties. Cod. de Rei vindicat. tamen illud est verum, præterquam si prius vendatur piæ causæ; quia illa præfertur; ita Joan. Andr. in cap. Continebatur. de His qua fiunt à prelat. sine cons. capit. & fundat benè Roman. in dict. Authent. Similiter. num. 29. Nona, quòd licet in contractibus innominatis, re integra, habeat locum poenitentia, ut in leg. Si pecuniam. de Condit. ob caus. tamen in contractibus gestis ad piam causam non habet locum poenitentia; ita probat text. in leg. Si ego. §. 1. ff. de Jure dot. quem ad hoc reputat singularem & unicum Bald. in leg. Sicut ab initio. Cod. de Action.

& obligat. in fin. qui licet loquatur in dote, eadem ratione debet extendi ad aliam causam piam, ut in leg. Si quis pro redemptione. Cod. de Donat. Decima, quòd quilibet admittitur sine mandato pro causa pia: ita Specul. in tit. de Instrument. edition. §. Nunc verò aliqua. versic. Sed nonne. Roman. ubi supra, num. 4. Undecima, quòd licet relicto vel legatum tali anno vel tempore debeat in fine, ut in leg. Qui hoc anno. de Verbor. obligat. tamen in causa pia debetur in principio; ita probat text. in leg. Si ita fuerit libertas relicta. de Manumiss. testam. Duodecima, quòd licet regulariter quando legatum fit genericè & obscure, debeat intelligi de minori summa; tamen fallit si fiat pro pia causa: ita probat text. singularis in leg. Titia. §. fin. ff. de Auro & argent. legat. & ibi communiter DD.

## TEXT. XXXVII.

Quando el testador nombrada ó señaladamente hizo heredero, y hecho, diò poder á otro que acabasse por el su testamento; el tal comissario no pueda mandar mas, despues de pagadas las deudas y cargos de servicio del testador, de la Quinta parte de sus bienes del testador: y si mas mandare, que no vala, salvo si el testador especialmente le diò el poder para mas.

Id est:

Quum testator nominatim aut speciatim constituit heredem; quo constituto, dedit alteri potestatem ut pro se absolverit suum testamentum: ejusmodi commissarius, post soluta debita, & onera servitorum testatoris, præter Quintam bonorum partem non possit amplius legare; & si leget, invalidum: nisi illi testator specialem ad id potestatem dederit.

## COMMENTARIUM

## In Legem XXXVII.

## SUMMARIUM.

1. Commissarius cui est data facultas testandi, & est nominatus hæres, de parte hæreditatis potest disponere?
2. Si testator in commissione dicit, quòd disponat ultra Quintam partem, an possit?

Nota decisionem hujus legis, quòd commissarius cui est data ab aliquo defuncto facultas testandi, & fuit nominatus hæres, potest debita ejus persolvere, & de Quinta parte bonorum disponere: Per quam legem declaratur & ostenditur lex superior: ut sicut in casu quo commissarius non fecit testamentum ex facultate sibi concessa, Quinta pars bonorum debet applicari pro causis piis, ut ibi diximus: ita eodem modo, quando talis commissarius est datus, & vult uti facultate sibi concessa, & disponere de bonis defuncti, non potest ultra Quintam partem eorum disponere: Quod adhuc intellige & declara, ut habeat locum & procedat, non extantibus descendentibus, vel ascendentibus; quia eis extantibus, nihil potest disponere; argumento etiam præcedentis legis. Vel aliter & melius potest dici, quòd præcedens lex intelligatur & habeat locum, quando commissarius nullum fecit testamentum, nec usus est potestate & facultate sibi concessa; ista verò lex loquatur & intelligatur, quando est usus ea, & fecit & complevit testamentum; quia tunc, etiam extantibus descendentibus, vel ascendentibus, potest de Quinta parte disponere. Confirmatur; quia illa lex nullam exceptionem facit de liberis vel ascendentibus extantibus, vel non, sicut lex præcedens: Item major ratio videtur in disponendo de prædicta Quinta parte, quando commissarius testatur & aliquid disposuit, de quo loquitur ista lex; quàm eo casu quo non est testatus, nec aliquid disposuit, ut ibi.

Item rursus intellige, quando aliud non habet in mandatis vel commissione; quia tunc posset ultra Quintam partem disponere, ut dicit nostra lex in fin. quàm necessariò intellige, non extantibus descendentibus, nec ascendentibus: quia eis extantibus, non possit talis commissarius ultra Quintam vel Tertiam partem bonorum disponere, ut in leg. 6. supra eod.

## TEXT. XXXVIII.

Quando el testador dexare dos, ó mas comissarios; si alguno, ó algunos dellos requeridos no quisieren, ó no pudieren usar del dicho poder, ó se murieren, el poder quede por entero al otro, ó otros, que quisieren y pudieren usar del dicho poder: y en caso que los tales comissarios discordaren, cumplase y executese lo que mandare y declarar la mayor parte dellos; y en caso que no haya mayor parte, y fueren discordes, sean obli-